

POLITIKAI SZEMLE.

I.

(Európai kérdések.) Tudják olvasóink, hogy augusztus 5-ke és 6-ka óta a havasalföldi fejedelemségek ügye miatt új stadiumba lépett a keleti kérdés.

A francia, orosz, porosz és szárd lobogók Stambulban a követi épületekről bevonattak, mert a porta Auszriára és Angliára támaszkodva, nem akará a moldovai választási lajstromot s a már végrehajtott, de eredményeiben unio-ellenes választásokat megsemmisíteni.

III. Napoleon császár augusztus 7-kén Osborneba — hol Viktoria királynő mulatott — Walevszky gróftól kísértetve a „Reine Hortense“ nevű hajón megérkezett. A francia császár látogatása maga után vonta Palmerston lord és Clarendon gróf Osborneba menetelét. A francia császár ő felsége kedélyesen tölté idejét magas szövetségese tegezerparti palotájában, társalogva s mellékesen politizálva is. Csak aug. 10-kén, délután egynegyed kétórákor, indult vissza Osborneból nejével Eugénia császárnéval, a hírlapi tudósítások szerint oly csendesen, a mint megérkezett vala.

Palmerston lord pedig az aug. 11-ki parlamenti ülésben kijelentette, hogy a francia császár Osborneban léte alatt a dunai fejedelemségeket illetőleg a r r a n g e m e n t történt, s miután a választásoknál csakugyan rendtelenségek csúsztak be, Angliá e választások megsemmisítését s a választási lajstromok revideáltatását szintén kívánni fogja, és Austria valószínűleg ugyani ezt teszi.

Már csak a portát kellett rávenni e reánézve megalázó lépésre.

A szultán Thouvenel gróf fenyegetései által meghatva, még a négy hatalom lobogóinak bevonatala előtt, elboesította Resid basát, s III. Napoleon iránt több hódolatot tanusító államfériaakra bizta a kormányt. De a török birodalom érdeke annyira összefügg az unioellenes törekvések sikerülésével, hogy egész Europa érezte: mekkora öntagadásban fog a portának kerülni az osbornei ajánlat elfogadása.

Az angol és kivált a német hírlapírók terjeszgeték ugyan, hogy

Palmerston lord az arrangement-ra csak azon föltétel alatt állott rá, ha Franciaország a moldovai választások megsemmisítése után a két fejedelemség egyesítését többé nem sürgeti, s az egész ügy fejlődését összefogott kézzel nézi; de a porta az unio kérdésének roppant horderejét ismerve, jól tudta, hogy se ő maga, se a párisi békét aláírt többi hatalmak — az érdekek ekkora surlódása közt — nem vállalhatják el, sőt elvállalva sem vihethnék végig azon nézői szerepet, azon visszatartózkodást a diplomatai és nem-diplomatai fogásoktól, melyet a journalisták — mint szóbeli kötelezettséget — a tevékeny III. Napoleonra akarnának tukmálni.

A porta késett tehát, a meddig csak lehetett, a hat szövetséges ajánlatának elfogadásával; de Thouvenel sürgetései végtére határozott nyilatkozatra bírták.

S a „Moniteur“ aug. 26-ki számában a nem-hivatalos rész élén már a következő sorok hirdeték a francia politika teljes diadalát: „A török kormány a moldovai kajmakánhoz elküldte azon parancsot, hogy a végbenment választásokat semmisítse meg, a választói lajstromokat a Bukarestben megállapított magyarázatok értelmében vizsgálta át és 15 nap multával új választásokhoz fogjon. — Azon diplomatai viszonyok, melyek egy részről Francia-, Orosz-, Poroszország és Szárdínia képviselői, más részről pedig a porta közt megszakítottak, legközelebb ismét helyre fognak állíttatni.“

Ugy is történt.

A stambuli törökök sűrű csoportozatokban tódultak a követségi épületekre kitzított lohogók szemlélésére, s könnyebb kebellet tértek haza; mert a fejök felett tornyosuló veszélyt most az egyszer Allah élhárítá.

Vogodiresz herczeg pedig, kinek unio-ellenes buzgalma idézte elő a válságot, midőn a kozcska megfordulását látta, Párisban mulató neje által igyekezett jobb véleményre bírni maga iránt Walevszky grófot, s mentegetőzése és ígéretei elnézést eszközöltek számára.

A kajmakán szokott erélyét a régivel ellenkező irányban kezdé gyakorolni. A porta akarására utalva, szigoruan megtiltá a hatóságoknak a választásokba avatkozást; hivatalnokokat mozdított el azon visszaélések és unio-ellenes izgatások miatt, melyeknek lelke ő volt; gyorsan kiigazíttatá a lajstromot, megkezdeté a választást, mely a világ nagy bánulatára eddigelé amynira mutatkozik az unio mellettinek, a milyen unio-ellenesnek ütött akkor ki, midőn Thouvenel úr a megsemmisítést követelni szükségesnek tartotta.

Mostanig még csak a papság és nagy birtokosok fejezték be válaszaikat. Ezen két osztálynak mindössze 32 egyént kellett választani, kik közül nem kevesebb mint 27 az unio barátja.

Ily eredmény nem tulajdonítható kizárólag Vogoridesznek — hisz ellene most is mennydörgenek a francia félhivatalos lapok, tán azért, hogy inkább intimidálják az unio ellenségeit; ily eredmény szintén nem tulajdonítható a nemzet szabadon nyilatkozó közvéleményének — mert a

választók most is, bár más irányu, de kétségtelen erkölcsi nyomás alatt vannak — ; ily eredmény csak azon historiai tény constatirozása ? hogy a megsemmisített választási lajstromok valósággal botrányosan roszak voltak, s az akkori választások nem nyitottak elég tért az unio melletti érzelműeknek ; míg viszont az uj lajstrom szerinti választásoknál az unioellenes érzelmek hallgattattak el, szenvedtek erkölcsi nyomást.

A két választás közötti különbség fogalmat ad arról, hogy : mekkora volt aug. 5-ke előtt a havasalföldi fejedelemségekben és Konstantinápolyban az osztrák és angol befolyás, s viszont mekkorává lön aug. 5-ke után a francia és orosz befolyás.

De nemcsak Moldovában, hanem Oláhországban is folynak a választások.

Itt még az augustusi török minister-krisis előtt is tulsúlylaly birt az unio iránti hajlam, s a kajmakám kevésbe rendelé magát alá a Stambulból vett titkos utasításoknak.

Annál biztosabban lehetett tehát most Thouvenel urnak sikerre számítani.

A Bukurestből Párisba érkezett legközelebbi sürgöny, mely egyébiránt még egész hitelességgel nem bír, azt tudatja, hogy az oláhországi papság választottaiból csak egy követről van kétség, a többi mind barátja az unionak, a nagy birtokosok követei között pedig 22 az uniót pártolja, 4 pedig ellensége.

Itátra van még Moldovában és Oláhországban a kis birtokosok és a parasztság szavazata.

Jászvásáron ugy vélekednek, hogy még kérdésben foroghat : vajjon a moldovai kisbirtokosok és a parasztnak nem fogják-e az unio iránti ellenszenvöket a választásokban kítüntetni ? A kisbirtokosság egy töredékének valóban lehetnek önálló rokon- és ellenszenvői. De a ki a kis birtokosok nagy részének csekély mivelttségét, s az oláh néptömeg tudatlanságát és függő helyzetét ismeri, korunk csodálatos tüneményei között a legnelegpöbbsnek találná : ha e félnyers és egészen nyers tömeg a nagyobb birtoknak véleménye, a papság iránti engedelmesség és az orosz befolyás alól rögtön, s mintegy valami varázsvessző érintése valami titokszerű büvölet által emancipálná magát.

Igaz ugyan, hogy a török birodalom alatt élő azon népek közül, melyek független államná alakulásra látszanak törekedni, ha nem is legtöbb ereje, de legnagyobb mivelttsége az oláhoknak van ; azonban a mivelttség csak a felsőbb rétegekben mutatkozik, és sok idő fog még eltelni, míg a tömeg hivatalnokai és pompája véleményétől azon okból pártolhatna el, mert önálló nézettel bír.

S alig lehet jelenleg bármi nemü oly izgatást képzelní Moldovában, mely a nép gyülekeyné képzelődésére hatva, kieszközölhetné, hogy a parasztság többsége, a választásoknál megtagadja papságát, az orosz és hivatalnokait, nem is említve ana hatást, melyet a francziák iránti aránylag még új, de azért létező rokonszenv gyakorol.

De ha a hihetetlen csakugyan megtörténék, akkor is következő

volna az eredmény : Oláhországban, melynek érdeke és rokonszenve az egyesítés mellett szól, mind a négy rend általános többsége az uniót pártolandja ; Moldovában szintén ezt pártolja az ugynevezett intelligentia és befolyás többsége, t. i. a papság és nagy birtokosok.

E tényben már is van ki mintegy jelölve az utóbbi fejlemények iránya, s az osbornei látogatás a keleti ügy megoldásánál korszakos fontosságot nyert.

Ily véletlen fordulat, melynek horderejét csekélyleni színlés, vagy tudatlanság volna, az európai kérdések közt most elősorba állította a Moldova és Oláhország unioja sorsát, s a párisi békét aláírt hatalmak egymásközi helyzete jelenleg sem látszik olyannak, minő a béke érdekében, melyre korunk fő sulyt helyez, kívánatos volna.

A hatalmak helyzete az unio kérdésében¹, ha nem csalódunk, a következő :

Oroszország határozottan akarja az egyesítést. Miklós czár uralkodása alatt ez az eset alkalmasint nem került volna elő ; mert a boldogult czár az európai conservatív politika fejének tekinté magagát, s bár Oroszország nagyságára rendkívül sokat tön, s bár a szultán elégületlen alattvalóit olykor czéljaira fölhasználta, nem kedvelte a panszláv párt azon terveit, melyek a románok számára is bizonyos épen nem conservatív és Europa mostani földabroszának épen nem kedvező szerepet jelöltek ki. Azon Párisból visszajött egyének, kik most a választásoknál nagy szerepet játszanak, a néhai czár akaratjából bujdosztak ki hazájokból. Miklós czár népszerűsége a dunai tartományokban mély alapokon nyugvék. Az orosz megszállások esetében, boszankodott ugyan a megszállás sulyát érző aldunai tartomány ; de ha a kivételes állapotnak vége lön, mint aprili hó, elolvad a harag és visszatér a rokonszenv. E ténynek két nevezetes oka volt : egyik, hogy Moldova és Oláhország szintugy mint Szervia, Miklós czárnak és az ő elődének köszönte minden szabadságát, azon békekötések által, melyeken nyugvék a fejedelemségek autonomiája, s melyek Oroszországot tevék, a dolgok természeténél fogva, e vívmányok kezesévé ; a más i k o k, hogy a keleti hit privilegiumainak — szintén békekötések alapján — a pétervári udvar volt egyedüli biztosítója. Szóval : a czár vala istáppja a Dunafejedelemségekben a nemzetiségnek, polgári szabadságnak, hitnek. De a közelebbi háboru a pétervári udvar helyzetét egészen megváltoztatta. A szent szövetségnek vége van. Miklós czár conservatív szerepét más uralkodó vette át, vagy ha nem is azt, legalább Miklós czár befolyását az európai kabinetok irányára. II. Sándor ministerei nem ez ugy nevezett német iskolából valók, s inkább hajlanak a specificus szláv irányok felé. Érvénytelenekké váltak a hires békekötések, melyeken nyugvék a Dunafejedelemségek szabadsága, s érvénytelenekké a keleti hit privilegiumaira vonatkozók is. Most a Dunafejedelemségek autonomicus élete, s a törökországi keresztynék vallásszabadsága a párisi szerződést aláírt hatalmak közös biztositéka alatt van. II. Sándor czárt többé nem genirozzák az európai conservatio kívánalmai ; multja nincs ezekhez kötve. Ellenben érdekében

fekszik, hogy a Dunafejedelemségekben új és erős alapokat vessen az orosz befolyás számára. A historiai alapok a szerződésekkel együtt temetve vannak. A mi számára tartós rokonszenvet biztosítna oly vivmány lehet csak, melynek megszerzését főleg nagy részben neki, későbbi mególtalmazását pedig — a geographiai helyzetnél fogva — kizárólag csak neki köszönhesse az aldunai tartományok népe. Mihelyt ezt elérte, megint oda emelkedhetik, hol Miklós czár egy csoport békekötés és garancia által állott. Ilyen vivmány az unio. Oroszország jelen helyzetében igen helyes tapintattal karolta fel e kérdést. Annál is inkább, mert Ausztria, ki az aldunai fejedelemségekben természetes versenytársa, saját helyzete fölfogásából eleitől fogva idegenkedett az uniótól.

Ausztria nem akarja a fejedelemségek egyesítését; mert a Dunatorkolat körül minden tömörebb alkotás a magyar korona által egykor hirt aldunai tartományok sorsát másként döntené el, mint a hogy oly birodalom érdeke hozza magával, melynek valódi ereje a Közép-Dunán nyugszik s határait Keleten legezészerűbben a Balkan zárná be. Ausztria azért sem tűrhetné az uniót, mert a létesült egyesülés és a nemzeti független kormányzat, a nálunk lakó oláh ajku népet elszakadási vágyok felé téríthetné, s a Daco-romániai ábrándokat divatba hozná. Végre a bécsi kabinet azért sem pártolhatná az uniót: mezt az egyesült aldunai román államnak élére, ha nemzeti fejedelmet állítanak, ez — követve az érdekek rendes vonatását — szivben s tettben orosz vazallá lesz; ha pedig idegen házból való fejedelmet állítanak, akkor minden valószínűség szeriint, az orosz czár német rokonai közül valamelyik lesz azzá, s a fejedelmi székbe lépésekor a keleti hitet veszi föl.

Poroszország akarja az egyesítést. Nem könnyű megfogni, egy német nagyhatalom miért szeretné, hogy a Duna alsó részén a német befolyás kiküszöböltessék, s a német-ellenes irány erős támaszkodási pontot nyerjen. A tény azonban igaz, s így csakugyan kell valami indokának lenni. A régi orosz barátságot említik némelyek; mások az ausztriai versenyzést a német birodalmi befolyásra nézve. Mondják, hogy Oroszország odaadná Ausztriának a fejedelemségeket ha neki meg a dán-német hercegségeket adnák; de a berlini kabinet eddigi tettei senkit ily gyanura nem jogosítanak.

Törökország nem akarja az egyesítést, s ha mégis rá fog állni, akkor esudálnunk kell stoicismusát, melylyel a halál elébe tekint. Nemzetek pusztultak el; de ritka volt azon helyzetben, hogy fölhasználásának ügyfolyamát hűn lerajzolva láthassa maga előtt. A török, midőn beigtatják az egyesült román tartományok fejedelmét — természetesen a porta védhatalma alatt — a fejedelmi székbe, előre szemlélheti az egyesült déli szláv tartományok kikerekedését, a szegény és élni nem tudó Görögországnak Macedoniával, Thessaliával és Epirussal gazdagodását és a többi successorok osztozását Egyiptomban, Tunisban, és más helyeken. Igaz a párisi congressus garantírozta az ozman birodalom területi épségét, s kétségtelen, hogy e biztosítást őszinte szándékból tevő, s komolyan akarja most is; de vannak oly fejtemények, melyek az igé-

reték megtartását lehetetlenné teszik, s hiuvá minden törekvést az adott szó mellett. Ha a törökbirodalmi keresztyén elem autonomicus mozgalma nagy mérvekben indul meg, akkor a hatás és visszahatás törvényeinél fogva a keresztyénség a mahomedanizmus összes föllépésével fog a török birodalom minden partján találkozni. S mily kicsiny a keletindiai háboru minden iszonyaival és eredményeivel együtt e nagy conflagratiohoz mérve!

Szárínia akarja az egyesítést, mert haragszik Ausztriára, s e perczen a francia barátságtól többet vár mint az angoltól.

Franciaország uralkodója, III. Napoleon császár, akarja az egyesítést. Okai egy kevesé homályosak. Nem azért akarja kiválólag, mert Ausztria vágyait Olaszországban, a Fekete-tengeren a Duna torkolatánál és az Al-Duna folyamán — a párisi félhivatalos lapok után ítélve — nem nagy rokonszenvvel látszik kísérni. Kiválólag nem is azért akarja, mert Oroszországot szeretné lekötölezni, ámbár tagadhatlan, hogy I. Napoleon hajlama I. Sándor czár iránt, III. Napoleonnak II. czár iránti előzékenységében mintegy a nagybátyától szerzett örökségként jelenkezik, s csak az angol szövetség mélyen érzett szüksége által nyer korlátokat. Az Ausztria és Oroszország körüli nézetek, ugy vélem, csak másodrangu szerepet játszhatnak a francia császár azon politikájában, mely az uniót felkarolta. De meg kell vallani, a többi okok is csak másodrendűek. Például egyik ok az lehet, hogy az oláh a románfajok közé tartozik, mint a francia, s a Párisban mulató bojárok már a juliusi dynastia alatt meglehetősen tudták a francziákban e nemzeti rokonszenvet mozgásba hozni. 1848-ban Lamartine, ki akkor a köztársaság élén állott, igénybe is akarta venni az oláh nemzetiséget, mint fermentationalis elemet III. Napoleon alatt is bizonyosan bír a francia nemzetnél némi népszerűséggel azon eszme, hogy a románok számára a törökbirodalomban minél előnyösebb helyzet készítessek, s a francia császár a népszerű irányt a külpolitikában igen szereti, ha a belpolitikára zavarólag nem hat, s ilyen természetű kérdés az unio. Még ezenkívül van egy másodrendű ok, mely a császár nézeteire befolyhatott. IV. Henrik óta, ki egyébiránt örökös háboruban élt, III. Napoleonig nem volt uralkodó, ki propylaemokat akart volna az örökbéke számára építeni, s a ki azt hitte volna, hogy a nemzetközi jogkérdések és érdekutások ügyeiben lehet oly ítélőszéket alakítani, melynek döntvényei előtt meghajoljon Europa. A francia császár congressusok nélküli kényelmetlenül találja magát, s nemcsak azért, hogy e gyakran megújuló követgyülések mindig csak az ő tekintélyét emelik; de azért is, hogy azokból rendre az europai szövetség-gyűlés bizonyos neme fejlődhetnék ki, a jelentékenyebb hatalmak sergeinek közös és arányos reductiójával. Nagy föladat, melynek létesítését inkább lehet óhajtani, mint hinni. A császár, mint némely jelekből gyanítható, e célra előkészítő lépésnek tekinti: Európa földabroszának egy europai congressus által eszközzendő békes revisióját. A dán-német herczegségek vitálya, Olaszország ügyei, s a török birodalom sorsa: mind a hatalmak ezen tanácskormányában volna eldöntendő.

A francia császár még a párisi béke pontjainak tárgyalásakor kedvet érzett a függőben lévő kérdések megoldásához nyulni; de e merész terv, főleg Anglia ellentállásán, megtört, miután Anglia, nem hitte, hogy általa valamit nyerhessen, és nem akarta, hogy Franciaország bármit nyerjen. A szövetségesek aggodalma a többi kormányok bizalmatlansága III. Napoleont kedvenc eszméje elnapolására birták. A függő kérdések fölött tartott congressusi szónoklatok és a jegyzőkönyv minden eredménye, a nápolyi király ellen foganatba vett félszeg szabály, mely a be nem avatkozás elvét megsértette, s a beavatkozás előnyeit nem használja, gyümölcseit nem szedi. Ez tanulságul szolgálhatott volna a jövőre, s ennyiben jó oldala is van. De III. Napoleon ellenkező hatást gyakorolt, mint remélhető vala. Most még több vágyat táplál a függő kérdések fölötti congressusokra, a béke állandósítására ismét szeretne revideáló követgyűlésre szert tenni. Ine még egy mellék ok, mely Franciaországot az unio pártolójává avatta.

Anglia nem akarja az uniot; de valamint III. Napoleon szüntegy Palmerston kormányai is inkább csak mellék okokból foglalt magának a Dunafejedelemség kérdésében álláspontot. Redcliffe lord, egy századnegyed óta tartja ugyszólván védelme alatt a portát. Ő nem olyan nagykövet, mint a többiek. Ő Anglia képviselője Stambulban; de még azonkívül, a közelebbi váltságig, tetteg a zultán első ministere volt, s ma holnap ismét azzá lehet. Redcliffe lord néha nem engedelmeskedik kormányának; de neki rég megszokott engedelmeskedni a török kormány. E viszonyból foly, hogy a lord, a mennyire angol patriotismusa csak engedi, egészen törökbarát, s a török birodalom föntartásában saját politikai bölcseségének probakövet, nevének maradandóságát látja. Redcliffe meg van győződve, hogy Törökország bir fejlődési, ujjaszülemelési képességgel. Ennélfogva gyűlöl minden tervet, mely gyöngítésre és földarabolásra czélöz. A keleti ügyekben szerzett roppant ismeretei, aristocratiacus magas helyzete, azon körülmény, hogy Palmerston a Redcliffe családjának s főleg a nagy Canningnek köszönheti leginkább — saját talentumán kívül — elömenetelét, és azon félelem, hogy a hazájába haraggal visszatérő lord képes volna a ministeriumot megbuktatni, elég indokok arra, hogy az angol kormány a stambuli követ szemüvegén át tekintse a keleti ügyeket. Redcliffe ellensége az unionak, s ez az egyik a miért Anglia sem pártolja a két fejedelemség egyesítését. Ide járul a méltányosság, melylyel Ausztria iránt viseltetik s a hit, hogy az unióból csak Oroszország vonna hasznot. Ha oly megoldást lehetne ki gondolni, mely az egyesítést az angol kereskedelmi politikai érdekek szempontjából is óhajtandóvá tegye; akkor a londoni kormány könnyen változhatnék a Dunafejedelemség jövője iránti nézeteiben, miután mostani helyzete is inkább csak opportunitás szerinti.

Az eddigeből látható: hogy a hatalmak közül csak Törökországnak és Ausztriának van nagy oka az uniot ellenzeni, s csak Oroszországnak van nagy érdeke az uniot keresztülvinni. Azonban a mint most a kérdés áll, világos, hogy épen azok fogják az egyesítést vagy nem-egye-

sítést eldönteni, kiket e tárgy csak másodrendűleg érdekel. Ha a moldvai és oláhországi választások az aug. 6-ka előtti szellemben történtek volna; akkor a porta oldaná meg — Ausztria és saját érdeke szerint a kérdést, az ellenvéleményű hatalmaknak ürügyök sem lenne az uniot sürgetni. De most már III. Napoleon és Anglia közti egyenkedések tárgyává vált. Ha Anglia az unio ellenzésétől el fog állni, akkor okvetlenül létesül az unio, s minden akadályozás vagy ellenszegülés siker nélküli. S viszont ha Napoleon fölhagy az unioval, akkor az unio sárba bukik, s Oroszország sokkal óvatosabb leend, hogysem onnan egyhamar fel is akarja emelni. A harmadik eset volna a legveszélyeselebb — mert europai háborut vonhatna maga után — ha t. i. mind Napoleon, mind pedig az angol kormány mostani nézeteik mellett maradnának.

Épen ezért bir fontossággal az orosz czár és a francia császár stuttgarti találkozása. Horderejét nem lehet csekélylenünk, ha sajnáljuk is, hogy az tulajdonkép Németország gyöngeségén épül. Stuttgartban a Dunafejedelemségek kérdése szőnyegre fog hozatni, s miután Anglia teljes megnyugvással tekinti a két császárnak egy csoport miniszter és diplomata kíséretében tartandó összejövetelét, azt kell gyanítanunk: hogy már Osborneben történt Anglia és Franciaország közt a Dunafejedelemségek egyesítése iránt oly közelítés, mely az orosz czár érdekeivel sincs ellenkezésben. Alkalmasint a dán-német herczegségek ügyei is alkalmat fognak szolgáltatni a két császárnak eszmeesérére. Tudjuk, hogy a holsteini rendek gyűlése a dán kormány alkotmányjavaslatát majdnem egyhangulag elvetette. Ezen eredmény előre látható volt. Az ügy folyama, német szempontból tekintve, szintoly egyszerű mint bizonyos. A dán kormány tán még egyszer és utóljára fel fog szólítani, hogy a német jogoknak eleget tegyen, mely felszólítás, ha visszautasítatnék, a megfelelő előterjesztés a német szövetségi gyűlésen azonnal megtörténik. Sőt az sem lehetlen — mint közelebbről a „Hamburger Börsenhalle“ mondja, hogy a bécsi és berlini kabinet a Daniávali differentiát nem akarják az eddigi lassu uton vezetni a végeldöntés felé, hanem már elérkezettnek hívén az alkalmas pillanatot a német szövetséggyűlés illetékességének igénybe vételére, a szövetséggyűlési szünnapok letelte után, rögtön benyújtandják mindkét részről előterjesztéseiket. Valószínűleg Rechberg gróf ez okból kapta az utasítást, hogy a szünnapok közelgő vége miatt ne hagyja el Frankfurtot. Átalában a német nagyhatalmak szilárdul el vannak határozva minden külbefolyást ezen ügytől távol tartani, hogy a holstein lauenburgi vitély mint tisztán német kérdés tárgyalathassék. De a másik fél t. i. a dán király épen ellenkezőre törekszik, s Londonban Párisban és Pétervárott teljes erőfeszítéssel azon leend, hogy a nevezett udvarok közbenjárása által kellemetlen helyzetéből kiragadtassék, s a dán-német herczegségek ügyét europai kérdéssé tegye, még mielőtt egy megkísértett invásio vagy a herczegségek forradalmi mozgalma által az egész különben is europai kérdéssé válnék.

Lehet, hogy Dánia nem sokára alkalmat szolgáltat Poroszországnak az Orosztól távozásra és Ausztriához közelítésre; lehet, hogy a her-

czegségek kérdése a berlini kabinetet a Dunafejedelemségek irányában foglalt állásából taszítja ki; lehet hogy a stuttgarti találkozás, ellensúlyozásul a német uralkodók összetartását fogja eredményezni; lehet, hogy a német népek keblében a német nemzet szakadozottságának érzetét élesebben költi fel, mint első perczen gondolható: mindez megtörténhetik; de az ellenkezője is. Nem ok nélküli tehát a németországi journalistika aggdalma, nem felesleges a gyanu, melylyel sokan a stuttgarti találkozást kísérik. Korunkban kevés embernek van joga a politikai ügyekhez szólani és a befolyással együtt csökkent a részvét is. A drága érdekek fenyegetve a nélkül, hogy valaki valami iránt lelkesedjék. Midön egyesek veszik át a mindenről gondolkozást, a stuttgartihoz hasonló találkozások dönthetnek oly kérdések fölött is, melyek máskor érintetlenül maradtak volna.

A keletindiai ügyről s egyéb kérdésekről közelebb.

KEMÉNY ZSIGMOND.